

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

PROF. DR. METİN AKAR'A ARMAĞAN

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2021)

Hatice YILDIZ

Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram
Veli Üniversitesi
hatice.yildiz@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-6494-3276>

Güzide Sabri ve Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nde Aşk Teması

*Güzide Sabri and The Theme of Love in the "Derelict
Documents of A Dead Woman"*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 21.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 03.12.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Atıf/Citation

YILDIZ, H. (2021). Güzide Sabri ve Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nde Aşk Teması. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 2819-2844. <https://doi.org/10.34083/akaded.1013185>

YILDIZ, H. (2021). Güzide Sabri and The Theme of Love in the *Derelict Documents of A Dead Woman*. *Journal of Academic Language and Literature*, 5(4), 2819-2844. <https://doi.org/10.34083/akaded.1013185>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Popüler aşk romanlarının yazarı Güzide Sabri, yirminci yüzyılın ilk yarısında şöhret kazanmış, eserleri defalarca basılmış, filme alınmış bir kadın yazardır. Aşk konusunu merkeze alırken, marazi bir duyarlılıkla bunu işleyen yazarın eserlerinde aşkın neşesinden çok ıstırabına rastlanır. Daha çok kadınların okuduğu romanlarında, aşk yüzünden acı çeken, verem gibi hastalıklara yakalanan, hassas kadınlar ve erkekler yer alır. Romantik bir üslubun hâkim olduğu eserlerde başkişiler kadındır. Bazen araya giren engellere rağmen sevdiklerine kavuşan bu kadınlar, bazen de imkânsız bir aşka tutulur ve duygularını kalplerine gömmek zorunda kalırlar. Çoğunlukla da aşk acısı çekerek ölürler. Tabiat tasvirlerinin aşkın gidişatıyla uyumlu olarak yer aldığı bu romanlarda kadın-erkek ilişkileri yoğun bir duygusallıkla anlatılır. Güzide Sabri'ye esas şöhretini kazandıran eseri, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* de popüler aşk romanlarının karakteristik örneklerinden biri olarak karşımıza çıkar. Kitabın adı, anlatılacak hikâyenin sonunun acıklı olacağına bir göstergesidir. Bir kadın duyarlılığıyla kaleme alınmış romanda günlük ve mektup tekniklerinin imkânından yararlanılır. Günlük tutan genç Fikret'in yaşadığı kırık bir aşk hikâyesi, samimi bir üslupla ve oldukça santimentalist bir tutumla satırlara yansır. Romanın başkişisi Fikret'in, evli bir adam olan, doktoru Nejat'la yaşadığı gizli aşk, gösterilen tüm fedakârlık ve tahammülle karşı felakete sonuçlanır. Ailelerin parçalanmasına yol açan bu hazin aşk neticesinde Fikret ölür, Nejat ise çıldırır. Aşk romanlarının mutsuz sonla biten bir örneği olan roman, yazıldığı dönemde özellikle genç kızların ilgisine mazhar olur ve kendisinden sonra yazılacak aşk romanları için de öncü bir nitelik taşır.

Anahtar Kelimeler: Güzide Sabri, popüler roman, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*, aşk romanı.

Abstract

*Güzide Sabri, the author of popular romance novels, is a woman writer who gained fame in the first half of the twentieth century, whose works were repeatedly published and filmed. While centered on the subject of love, the author's works, which deal with it with a morbid sensibility, reveal the suffering of love rather than its joy. In his works, which are mostly read by women with tears, there are sensitive, sincere women and men who suffer from love, suffer from diseases such as tuberculosis. In the works in which a romantic style is dominant, the protagonists are women. Sometimes these women, who reunite with their loved ones despite the intervening obstacles, sometimes fall into an impossible love and have to bury their feelings in their hearts. Mostly, they die in pain of love. In these novels, in which the depictions of nature take place in harmony with the course of love, the relationships between men and women are described with intense emotionality. The work that brought Güzide Sabri her real fame, *The Derelict Documents Of A Dead Woman*, also appears as one of the characteristic examples of popular romance novels. The title of the book is an indication that the end of the story to be told will be tragic. Written with a woman's sensibility, the novel uses the possibilities of diary and letter techniques. A broken love story of young Fikret, who keeps a*

diary, is reflected in the lines with a sincere style and a very centantialist attitude. The secret love of Fikret, the protagonist of the novel, with his doctor Nejat, a married man, results in disaster with all the sacrifices and endurance shown. Fikret dies and Nejat goes crazy as a result of this sad love that causes families to break up. The novel, which is an example of romance novels with an unhappy ending, especially attracted the attention of young girls at the time it was written, and was a pioneer for romance novels to be written after it.

Keywords: Güzide Sabri, popular novel, The Derelict Documents Of A Dead Woman, romance.

Giriş

1883 doğumlu olan Güzide Sabri (Aygün), kaleme aldığı aşk romanlarıyla yirminci yüzyılın ilk yarısında şöhreti yakalamış kadın romancılarımızdandır. II. Abdülhamit'in saltanatı zamanında dünyaya gelen Güzide Sabri, küçük yaşlarda babasının Sivas'a sürgüne gönderilmesi gerçeğiyle baş etmek zorunda kalır. Zayıf ve hastalıklı bir bünyeye sahip olan Güzide Sabri, dönemin adetlerine uygun bir şekilde, hususi hocalardan ders alarak eğitimini tamamlar (Karaca, 2004, Doğan, 1993). İlk romanı *Münevver* (1899) henüz 16 yaşındayken tefrika edilen yazar, asıl şöhretini 1905'te yayımladığı *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanıyla kazanır. Roman, yazıldığı dönemden itibaren Vecihî ve Safvet Nezihi gibi yazarların eserleri kadar genç kızlar arasında popülerlik kazanır (Üyepazarcı, 2019). Evlendikten sonra uzun bir süre edebiyat dünyasından fiilen uzaklaşan yazar, 1920'de *Yabangülü'nü*, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nin* devamı niteliğindeki *Nedret'i* de 1922'de kaleme alır.

Bundan sonra Güzide Sabri'nin 1946 yılındaki vefatına kadar *Hüsrân* (1928), *Hicran Gecesi* (1937), *Necla* (1941) ve *Mazinin Sesi* (1944) romanlarıyla; *Gecenin Esrarı* (1934) adlı bir hikâye kitabı da yayımladığı görülür (Doğan, 2020).

Güzide Sabri, Edebiyat-ı Cedîde romanlarında görülen hissîliği, kaleme aldığı popüler aşk romanlarında devam ettirmiştir. Bundan sonraki dönemde benzerleri artacak olan bu “duygusal aşk romanları”nın öne çıkan özelliklerinden biri, taşıdıkları marazi hassasiyettir (Çelik, 2007, s. 387). Yazarın, esas kahramanlarını kadınların oluşturduğu romanlarında aşk, bütün olayların merkezinde yer alır. İçli, hassas kadınların yaşadığı, bazıları mutsuz sonla biten aşkların anlatıldığı romanlarda kişiler, yoğun duygular altında ezilirken, bir yandan da kendilerine karşı bir irade savaşı verirler. Dönemin edebî anlayışına uygun olarak aşkın tarafları kalp rahatsızlıkları, verem, tifo gibi hastalıklara yakalanır ve bazen bunların neticesinde hayata veda ederler. Güzide Sabri'nin daha ilk romanından itibaren eserlerinde marazi, solgun, bitkin, aşırı derecede duygulu, ince ve hassas bir ruha sahip kadınlar ve erkekler yer alır. Yazar, romantik bir üslupla kaleme aldığı eserlerinde tabiat tasvirlerine fazlasıyla yer vererek duygusal bir derinlik de yakalar.

Güzide Sabri'nin daha çok kadınlara hitap eden popüler nitelikli aşk romanları hakkında, edebiyat tarihçilerinin genel olarak benzer görüşleri benimsediği söylenebilir. Nihat Sami Banarlı, yazarı duygusal ve romantik edebiyatın “karakteristik” bir temsilcisi olarak nitelerken, onun eserlerinin edebî kıymeti olmadığını; sahip olduğu şöhretin ise devrin siyasi ve toplumsal şartlarıyla ilişkilendirilmesi gerektiğini düşünür:

“Bu romanlar, roman tekniği bakımından kuvvetli olmadıkları hâlde san’atkârının fazla hissiliği ve intişar ettikleri yıllardaki muhtarib memleket havasının bu çeşit eserlere çok elverişli bir muhit yaratışı dolayısıyla Güzide Sabri, bu asrın bilhassa ilk yirmi beş yılı süresince büyük bir okuyucu kütlesi tarafından merakla ve alaka ile takibedilmiş ve eserleri defalarca yeniden tabedilmiş bir muharrirdir” (Banarlı, 1983, s. 1222).

Rauf Mutluay da Güzide Sabri’yi, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin gibi bazı popüler roman yazarlarıyla birlikte değerlendirir ve kıymetsiz bulur. Ona göre piyasaya çalışan bu romancılar gibi Güzide Sabri de “romancılık için gerekli yetenek-üslup-muhayyile-sorumluluk-çaba-sanat gücüne sahip değil”dir (Mutluay, 1976, s. 576).

Bilge Ercilasun, Güzide Sabri’nin eserlerini, benzeri diğerleriyle birlikte, “Marazi hassasiyet romanları” başlığı altında ele alır ve eserlerdeki şahıs kadrosunu “Bunlar kendini acındırmaya ve kendine acımaya yönelik marazi tiplerdir ve nesillere bu yolda menfi tesir etmişlerdir” diyerek eleştirir (Ercilasun, 2013, s. 169).

Nazan Bekiroğlu da *Dergâh*’ta yayımlanan üç yazılı dizisinin ilkinde Güzide Sabri’nin yazdığı romanları “piyasa romanları” olarak adlandırır (Bekiroğlu, 1992a, s. 8).

Edebiyat tarihçilerinin görüşlerini haksızlık olarak gören Erol Üyepazarcı ise bu “karasevda romanları” yazarını “kadınların kafes arkasında ve çetin kısıtlayıcı koşullarda yaşadığı bir dönemde, kimsenin teşviki olmaksızın, ruhunda hissettiklerini yazmak ateşle çok genç yaşta edebiyat âlemine atılmış öncü bir yazardır” sözleriyle över (Üyepazarcı, 2019, s. 177). Üyepazarcı’nın görüşlerinde fark edilen hissilik bir kenara bırakılacak olursa, Güzide Sabri’nin yazdığı aşk romanlarıyla Kerime Nadir ve Muazzez Tahsin Berkant gibi isimlere öncülük ettiği ve özellikle bu çalışmada da incelenecek olan *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanıyla büyük bir şöhretin sahibi olduğu söylenebilir. Yazarın söz konusu romanının iki kez sinemaya uyarlanması ve Yeşilçam klasikleri arasında yer alması da onun popüleritesini göstermesi bakımından önem arz eder.

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi Hakkında

Güzide Sabri'nin en tanınmış ve önemli eseri olarak değerlendirilen *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nin ilk baskısı 1905 yılında gerçekleştirilir¹ (Banarlı, 1983, Üyepazarcı, 2019) Roman, yayımlandığı dönemde edebiyatta sıklıkla konu edilen yasak aşkı işler. Bu bakımdan Mehmet Rauf'un *Eylül* (1901), Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu* (1901) ve Safvet Nezihî'nin *Zavallı Necdet* (1900) gibi eserleriyle çeşitli yönlerden benzerlikler taşıdığı söylenir (Karaca, 2004; Üyepazarcı, 2019).

Romanın başkişisi Fikret isimli son derece hassas, genç bir kızdır. Daha küçükken annesini kaybeden Fikret, babasının ve anneannesinin gözetiminde, özel hocalardan ders alarak yetişir. Babası, memuriyeti icabı Anadolu'nun bir şehrine gidince oldukça üzülen Fikret, onun evlendiğine dair haber aldığı anda ise manen yıkılır. Kısa süre sonra da kalbinden rahatsızlanır. Evlerine muayeneye gelen Doktor Nejat'a ilk görüşte âşık olan Fikret'in duyguları karşılıksız kalmaz. Fakat bu, imkânsız bir aşktır. Zira Nejat evli ve iki çocuk babasıdır. Aralarındaki engelin aşlamayacak olduğunu farkında olan Fikret son bir kez doktoru görmeye gider ve ondan evlilik teklifi alır. Bu ise, başkalarının mutluluğunu yıkmayı aklına bile getirmeyecek kadar yüksek ahlâklı bir kız olan Fikret'in kabul edebileceği bir şey değildir. Yuva yıkan kadın olmak istemeyen Fikret, gözyaşlarıyla muayenehaneden ayrıldığı gibi, İstanbul'u da terk eder ve babasının yanına gider. Fakat orada da üvey anne tarafından istenmediğini kısa sürede anlar. Üvey annesi ve babası onu, karşı çıkmasına rağmen, kendisinden çok yaşlı, fakat servet sahibi bir adamla evlendirirler. Kocasını Sait Bey'le birlikte, İstanbul'a 8-9 saat uzaklıkta, yeşillikler içinde bir çiftlikte yaşamaya başlayan Fikret, bir yandan kaderine razı olmaya, diğer yandan da bu çiftlikte aşkıdan ve onun getireceği her türlü kaygıdan uzak, sakin bir hayat sürmeye karar verir. İçinde yanan aşk ateşini bastırmakta zorlanan Fikret'in kalbi de sık sık ağrıtmaktadır. Sait Bey, genç ve güzel karısına derin bir aşk besler; onunla hayatının ikinci baharını yaşamak niyetindedir. Ama Fikret'in gizliden gizliye bir dert taşıdığını da fark eder ve aşkının karşılıksız olmasına üzülür. Fikret çiftlikte, tabiatın güzellikleri içinde teselli ararken bir yandan da günlük tutarak duygularını kâğıda aktarır. Bir gün kocasının yeğeni Mediha'dan gelen bir mektup, onun bu kendi hâlinde, sessiz, sakin hayatına yıldırım gibi düşer. Mektupta yazılanlardan Mediha'nın Nejat'ın karısı olduğunu anlayan Fikret, bir buhran geçirir. Sait Bey'in aile hakkında verdiği bilgileri dinlerken, Nejat'ı tanıdığını söylemekten çekinir ve doktorun adını bile duymadığını belirtir. Mektubun üzerinden aylar geçer ve bu sırada Fikret'in bir kızı olur. Nedret adını verdiği kızı, artık onun hayat kaynağı ve tek neşesidir. Yavrusu için yaşamak isteyen Fikret, kalbini her türlü heyecandan korumak ister. Fakat yeni bir mektup, Mediha'nın ailesiyle birlikte çiftliğe

2010 yılına kadar 8 kez basıldığı belirtilen eserin (Üyepazarcı, 2019) 2021 itibarıyla çeşitli yayınevlerinden yeni baskıları çıkmaktadır. İncelememize Necati Tonga'nın, romanın yazarı henüz hayattayken gerçekleştirilen 1943 tarihli baskıyı esas alarak hazırladığı yayını esas alacağız.

geleceği haberini verir. Bu haber sonrasında intiharı düşünen Fikret, Nedret'in varlığına dayanarak ölüm düşüncesinden vazgeçer. Mediha ve Nejat'ın çocuklarıyla yaptıkları ziyaret, iki âşık için son derece heyecanlı ve azap verici olur. Ayrılıklarından önce birbirlerine duydukları aşkı çok da ifade edememiş olan Fikret ve Nejat tabiatın içinde ve onun kendilerinde uyandırdığı coşkunlukla birlikte ilk kez duygularını bu kadar yoğun yaşarlar. Nejat, Fikret'in ayrılığından sonra çok sıkıntı çekmiştir ve onu bu kez evli bir kadın olarak görmek, sınırlarını büsbütün harap eder. Onun bir taşkınlık yapmasından korkan Fikret, bir an evvel İstanbul'a dönmelerini isterken, Nejat'ı görmeden yaşamanın acısına eskisi gibi katlanamayacağını da düşünmektedir. Yaşadığı yoğun duygular sebebiyle kalp rahatsızlığı artar. Korkular, heyecanlar içinde geçen birkaç günün ardından Mediha ve Nejat evlerine dönerler. Nejat'ın bir doktor olarak tavsiye ettiği hava değişikliği için Sait Bey'le Fikret de bir müddet sonra Büyükkada'daki bir köşke taşınırlar. Nejat'ın ısrarla onu görmek istemesine rağmen Fikret, olabilecek bir felakete karşı temkin ve sabır tavsiye eder. Bu durum, asabı bozuk olan Nejat'ın daha da hastalanmasına sebep olur. Çektiği acı yüzünden tifoya yakalanan Nejat, hastalığı sırasında sürekli Fikret'i sayıklar. Hasta ziyareti için gittikleri zaman, Nejat'ın hizmetçisi tarafından tanınan Fikret'in söylediği yalan da ortaya çıkar. Bunun üzerine kıskançlık ve intikam duyguların kapılan Mediha, dayısı Sait Bey'e durumu, anladığı şekilde açıklar. Vicdanen kendini rahat hisseden ve kocasına sadık kaldığını düşünen Fikret'in sözleri, söylediği yalanın gölgesinde kalır, dinlenmez. Sait Bey de Mediha gibi Fikret'i ihanetle suçlar. Birlikte çiftliğe dönerler ve Sait Bey, Fikret'i tam bir yalnızlığa mahkûm eder. Kendisiyle asla konuşmaz. Bu sırada Fikret'in hastalığı ağırlaşır ve onu ölüme yaklaştırır. Bir gün ava giden Sait Bey, atından düşüp ölünce Fikret de çiftlikte yalnız kalmak istemez ve İstanbul'a döner. İstanbul'a geldiği akşam, anneannesinin evinde, teyzekızı Suat tarafından karşılanır. Durumun vahametini anlayan Suat, Nejat'ı çağırır. Fikret, kan kusarak, Nejat'ın kollarında can verir. Fikret'in ölümünü kabullenemeyen Nejat ise çıldırır.

Vaka özeti yukarıda verilen *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde okur, öleceği belli olan bir kadın karakterin aşk acılarıyla karşılaşır. Romanın ismi, içeriği hakkında okuyucuyu belirli bir sona hazırlar. Birden fazla anlatıcı kullanılan romanın büyük bir bölümünü Fikret'in tuttuğu günlük oluşturur. Buralarda ben anlatıcının imkân ve sınırlılıklarıyla hareket edildiği görülür. Anlatıcı (Fikret), yazdığı satırlarla kendi ruh çözümlemesini sunar, psikolojik ve fiziksel durumunu ayrıntılarıyla tahlil eder. Bu bakımdan okuyucu, onun hakkında pek çok şey öğrenir. Bununla birlikte günlüğün günü gününe tutulmamış olması, bazı durum ve olayların okurun bilgisi dışında kalmasına sebep olur. Ayrıca, Fikret'in bilgisi dışında olanlar da okur için yine belirsiz kalır. Yine de ben anlatıcının kişisel tecrübeye dayanıyor olmasının; onun hatıralarını, ümitlerini, korkularını ve pişmanlıklarını ilk ağızdan dile getiriyor olmasının, metne samimi bir hava kattığı (Aktaş, 2013) göz önünde

bulundurulduğunda, incelenen aşk romanının da bu bakımdan ilgi çekici bir metin olduğunu söylemek mümkündür.

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi, Fikret ve Nejat'ın ilişkisi etrafında aşk, evlilik, karı-koca ilişkileri gibi konuları ele alan bir romandır. Yazarın romantik üslubunun her satırda görülebildiği romanda, konular daha çok bireysel bir çerçevede sunulur. Bununla birlikte eser, dönemini yansıtan marazilik ve hissîlikle beraber, dile getirdiği bazı toplumsal meseleler bakımından da dikkate değerdir. Bu çalışmada, romandaki aşk teması aşkın gelişimi, tarafları ve yaşanan duygular etrafında incelenecektir.

1. Aşk

Popüler aşk romanlarının merkezinde yer alan aşk izleği, bir kadın ve erkeğin birbirini sevmesi, buluşup görüşmeleri, araya giren engeller sebebiyle ayrılmaları ve nihayet kavuşma veya ölümle aşk macerasının sona ermesi şeklinde özetlenebilecek bir şablona sahiptir (Bekiroğlu, 1992b; Sağlık, 2010). Güzide Sabri, diğer romanlarında olduğu gibi, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*'nde de bu işleyişe uygun bir kurgu oluşturur. Başkışının kadın olduğu bu romanda, Fikret ve Nejat arasında gelişen aşk ilişkisi, safhalarıyla takip edilebilir.

1.1. Aşkın doğuşu ve seven-sevilen ilişkisi

Yukarıda bahsedilen şablona uygun olarak, Fikret ve Nejat, diğer aşk romanlarında da karşılaşılacağı üzere, ilk görüşte âşık olurlar. Fikret'in hastalığı sebebiyle eve çağrılan Doktor Nejat, genç hastasının nabzını tutarken ellerinin titremesine engel olamaz ve Fikret'in bakışlarıyla karşılaştığı anda aşka teslim olur:

“...bu ilk bakışınız kalbimin en derin köşesine akıp giden bir ateş olmuştu” (2021: 97)

Aynı şekilde Fikret de doktorunu görür görmez ondan çok etkilenir. Bunun işaret ettiği tehlikeden kaçmaya çalışan genç kız, aşka kapılmaktan kurtulamaz:

“Ben bunu daha ilk gün sezmiş, sizden kaçmayı ve sizi bir daha görmemeyi kurmuştum. Lakin size o kadar bağlandım, gün geçtikçe bu bağ o kadar kuvvetlendi ki sizi her gün görebilmek için hasta olmayı bir saadet diye düşündüğüm zamanlar çok olmuştu” (2021, s. 31).

Gerek Fikret'in gerekse Nejat'ın, bu duygularını uzun bir müddet bastırdıkları görülür. Birbirlerine birkaç gizli bakış ve ima ile hâllerini yansıtan Fikret ve Nejat, zaten baş başa görüşüp flört edemezler. Bunun en önemli sebebi Nejat'ın evli bir erkek olmasıdır. Ayrıca romanın kaleme alındığı dönemde, henüz kadın-erkek ilişkilerinin serbest bir şekilde yaşanmaması da söz konusudur. 19 yaşında bir genç kız olan Fikret'in, evden dışarıya tek başına çıktığı pek görülmez. Doktorun muayenehanesine

giderken de yanında muhakkak teyzekızı Suat bulunur. Köşke doktor geldiğinde de yine yalnız kalamazlar.

Nejat'ın ilgisiyle giderek sağlığı düzelen Fikret, bazen köşkün bahçesinde güller ve leylaklar arasında dolaşır, bazen piyanoda alafranga eserler çalar, bazen de dalgın bir şekilde odasına çekilip kimseyle konuşmaz. Onun bu hâli, dikkatli gözlerden kaçmaz. Nejat'ın Fikret'e gösterdiği aşırı ilgisi ve bir doktordan beklenmeyecek heyecanlı tavırları da Fikret'in teyzekızı Suat tarafından fark edilir. Suat, Nejat'ı daha ilk gördüğünde, onun etkileyici bir adam olduğu kanaatine varmıştır ve bu duruma Fikret'in de kayıtsız kalamayacağını düşünür:

“Doktor sevimli ve zeki bir adamdı. Esmer ve solgun yüzüne çok yakışan nefli gözlerinde çekici ve ateşli bir kuvvet vardı. Sesi hazin ve tatlı bir ahenkle kalbe doğru akıyordu. Onu ilk gördüğüm vakit, tehlikeli bir insan olduğunu anlamıştım. Fakat bu tehlike yavaş yavaş zavallı hasta kızım kalbine bir ok gibi giriyordu” (2021, s. 22).

Fikret gibi, Suat da Nejat'ın tehlikesinden korkar. Fikret'in bu adamdan etkilenerek felakete sürükleneceği endişesine kapılan Suat, tedavi boyunca ikilinin hareketlerini, sözlerini takip eder. Sonunda endişesini yersiz bulur:

“Bazen Nejat bize geliyor, bazen de biz muayenehanesine gidiyorduk. Bütün dikkatlerime rağmen, hareketlerinde şüphelerimi kuvvetlendirecek ufak bir emare bile görememiştım. Vaziyet tamamıyla tabiiydi. İçimde uyanan ufak bir şüpheyi de aldandığıma hükmederek atmış ve ferahlanmıştım. Zaten Fikret'in, öyle her baktığına beğenecek ve her gördüğünü sevecek saf ve hoppa kızlardan olmadığını bilirdim. Eğer böyle bir temayülü olaydı yalnız onun bedbaht olacağına acırdım. Çünkü Nejat evliydi ve iki de çocuğu vardı” (2021, s. 24).

Birkaç bakışın ve tatlı sözün dışında aşka dair bir kanıt bulamayan Suat'ın kalbi ferahdır. Bununla birlikte kısa bir süre sonra karşılaşıacağı acı gerçek karşısında elinden bir şey gelmez.

Romanın başında Fikret'in hikâyesini anlatmaya başlayan Suat, teyzekızını ölüme götüren bu aşk macerası hakkında bazı dikkatleri ve şüphelerinden bahseder. Suat, Fikret bir gün perişan hâlde köşke gelene kadar, ikili arasındaki duyguların bu kadar sürede, bu denli derin bir hâl almış olduğunu fark edemez. Bu durum, okuyucu için de belirsiz kalır. Nejat'ın ve Fikret'in hislerini, düşüncelerini takip etmek mümkün değildir. Fikret'in aşkının tek delili dalgınlığı ve suskunluğu iken, aynı dönemde Nejat'ın neler yaşadığı bilinmez. Daha önce de belirtildiği gibi, buluşma ve birbirini daha yakından tanıma imkânı olmayan iki insanın birbirine bu kadar bağlanmış olması şaşırtıcıdır. Kadın ve erkeğin, toplum içinde, henüz özgürce görüşmesinin mümkün olmadığı bir dönemin ürünü olan romanda, yukarıda bahsedilen şablonun ikinci maddesine rastlanmaz. Öyle ki birbirlerinin zevklerinden, ilgilerinden bile pek

haberdar olmayan âşıklar, ancak iki yıl sonra, çiftlikteki görüşmeleri sırasında bazı kişisel bilgiler edinebilirler.

Fikret'in fiziki ve ruhi yapısı hakkındaki bilgiler, Suat ve onun misafiri olan diğer anlatıcının anlattıklarından edinilir. Daha önceki satırlarda dile getirildiği gibi, özel dersler almış ve sevgi dolu bir ortamda yetişmiş olan Fikret, annesizliğin etkisiyle, erken yaşında büyümek zorunda kalmış, ağırbaşlı bir genç kızdır. Hoppalık, şımarıklık onda görülmez. Suat, Fikret'ten bahsederken daima onun kişiliğinin yüceliğine, ahlâkına dikkat çeker:

“Bu kızda müstesna bir ruh ve fikir terbiyesi vardı. Nezaketi ve tevazusu onu herkese sevdiriyor, onunla görüşünler, karşısında saygı duymaktan kendini alamıyordu” (2021, s. 19).

Fikret, bu gibi hasletlere ek olarak roman boyunca gösterdiği fedakârlık, sabır ve anlayışla Nejat'ı kendine hayran bırakır. Önce Fikret'in güzelliğinden, bakışlarından etkilenen Nejat, ondaki yüksek ahlâkı da gördükçe aşkı derinleşir.

Nejat, Fikret'te bir kadın-erkek ilişkisinde arayıp da bulamadığı her şeyi bulmuş olduğunu hisseder. Fikret'i tanımakla yaşamının da ne olduğunu anlamaya başlar. Ayrıldıkları gün Nejat, Fikret'in gözlerini kaçırmaması için yalvarır ve onun hayatına kattığı anlamı dile getirir:

“Sekiz aydan beri onlardan aldığım kuvvet ve ümit beni yaşıyor. Otuz üç yaşına geldim, dünyanın bu kadar güzel, hayatın bu derece sevimli olduğunu anlayamamıştım” (2021, s. 31)

Nejat, aşkla bağlanamadığı karısıyla Fikret'i karşılaştırır ve Fikret'te bulduğu aşkı, ruh birliğini, inceliği dile getirir:

“Bilmezsiniz Fikret! Evet, o beni sevdi... Fakat benim beslediğim emellerden pek uzak ve ayrı bir hisle sevdi. Evlendiğim günden bugüne kadar ben bu kadında aradığım şeylerin hiçbirini bulamadım. Ben isterdim ki o benim her şeyim olsun. Hayatta muhtaç olduğum ince, nazik, görünmez ve anlatılamaz bazı isteklerimizi anlatsın ev duysun... Ben kendisini uyandırmak istedikçe o ağır bir uykuya dalmakta... O itibarla karımın bu tarzdaki sevgisi bana azap ve sıkıntı vermekten başka bir şey yaramadı.

...

İnanınız Fikret! Sizi gördüğüm günden sonra yaşamak zevkinin ne olduğunu anladım. Siz benim rüyalarımında dolaşan, hülyalarımında yaşayan bir mahluksunuz! Yıllarca aradığımı nihayet bulan yorgun bir seyyah gibi artık gönlüm rahatlamıştı. Yanınızdan hiç ayrılmak istemiyordum” (2021, s. 97).

Fikret'in nazik bir çiçek gibi solmaya hazır güzelliği karşısında bir ibadet şevki duyan Nejat, onu saatlerce seyretmek ister:

“Bir leylak ağacının altında dalgın ve hülyalı bulunduğum bir bahar sabahını hiç unutmam. Beni birdenbire görerek heyecanla ayağa kalktığınız zaman çehreniz tatlı bir pembelikle örtülmüştü. Gözleriniz benden kaçırarak isteyerek öne doğru baktığınız zaman uzun kirpikleriniz yanaklarınızı gölgelemişti. Ah, ben sizi bu hâlinizde saatlerce seyretmek için ne derin hasret duymuştum?” (2021, s. 97).

Hassas ruhlular bir adam olan Nejat, Fikret’in aşkıyla artık hayatın başka bir güzelliği olduğunu düşünür ve ondan ayrılmak istemez, bir mabude gibi gördüğü sevgilisinin ona sunduğu aşkın yüksekliği, kendisine karşı derin bir saygı duymasını da sağlar.

Fikret de günlüğüne yazdığı kadarıyla, Nejat’ın “nefti gözleri”ne olduğu kadar hassas, ince ruhuna da âşık olmuştur. Yeni tanıştıkları dönemde, Nejat’ın kendisini ziyarete gelmesi için hastalanmayı bile mutluluk sebebi sayan Fikret, onun gelişyle canlanır, solgun yanaklarına pembelik gelir. Nejat’ın varlığı onun da yaşama arzusunu artırır. Ayrıldıkları zaman da hayali peşini bırakmaz.

Hayatta ilk kez gerçek aşkı tadan Fikret ve Nejat, duygularını çok yoğun bir şekilde yaşarken, bir yandan da kimseye belli etmek istemezler. Bu durum, aşklarının kendi benliklerinde büyümesini ve derinleşmesini sağlar. Birbirleriyle kurdukları ruhi bağ, aşklarının cismani olmaktan çıkıp manevi bir hâle bürünmesine sebep olur. Aşka yüklenen bu kutsiyet dikkat çekicidir. Âşıklar birbirlerini sevdikleri kadar, hatta daha çok aşkın kendisini severler. Aşklarını kendi içlerinde yaşarken sevgili tarafından gelecek dertleri ve çileleri zevkle karşılarlar.

Aşka yüklenen kutsiyet gibi âşık olunana yüklenen kutsiyet de romanda vurgulanan unsurlardandır. Fikret de Nejat da birbirleri olmadan yaşayamayacaklarını bilirler. Hayatlarını aşk yolunda harcamaya razıdır. Sevdikleri kişiyi insanüstü bir mahlûk olarak gören âşıklar, onu yüceltirler. Bu yüceliği ifade etmek için ışıkla ilgili kelimeler kullanırlar. Nejat aradan geçen iki yılın ardından çiftlik evinin loş salonunda Fikret’i gördüğü zaman bir çeşit mistik tecrübe yaşar. Bütün benliğini hayaliyle kaplamış kadın artık karşısındadır:

“Size bu kadar yakın olmak, beni bir şeyi düşünemeyecek vaziyete düşürdü. Yeis, hayret, hasret, bütün bunlar birbirine karıştı ve beni perişan bir hâle getirdi. Işıksız ve ümitsiz kalmışken birden emellerine kavuşan insanların duyduğu sevinç ve şaşkınlığı ben de duyuyor ve bir türlü kendimi toplayamıyorum.” (2021: 63)

Aşkın büyüklüğü ve gördüğü manzaranın sarsıcılığı karşısında Nejat’ın hassas ruhu derinden etkilenir. Evlenmiş de olsa sevdiği kadının yanında olmak, onun zaten harap olmuş sınırlarını büsbütün yıpratır. Sabır gösterecek bir iradesi kalmamıştır. Adeta dinî bir coşkunluk yaşar:

“Fikret! Artık evvelki sükûn ve tahammülümün bittiğini hissediyorum. Şimdi içimde isyan etmek isteyen bir arzu var... Hududu olmayan bir sabır, sonra da

feragat tavsiyeleriniz... Buna nasıl bir imkân tasavvur ediyorsunuz, hayret ediyorum! Bu defa sizi bu kadar yakından görmek beni çıldırttı.

Bir aşk mabedini andıran büyük ve loş bir salonda hülyalı ve sevdalı gözleriniz karanlıklarda birden doğan nur gibi beni öyle şaşırttı ve harap etti ki... Hiç beklenmeyen bu vaziyet karşısında nasıl metanet gösterebildiğime hâlâ şaşıyorum. Tekrar ediyorum, bana itidal ve feragat tavsiye etmeyiniz çünkü gözlerinizdeki kuvvet bunları eritiyor. Yalvarırım size, ümitlerimi kırmayınız, ben artık ümitsiz yaşamaya takati kalmamış bir zavallıyım.” (2021: 73-74).

Nejat'ın Fikret'i övmek amacıyla söylediği hemen her sözde, sevilen kadına yönelik bir tapınma eğilimi fark edilir:

“Takdir edilmek, bir meziyeti için de olabilir. Mesela güzellik! Evet, herkes buna cezbedilebilir. Fakat hisleri yüksek, fikirleri yüksek, velhasıl bütün ruhi yükseklikleri kendinde toplayan bir kadın takdir değil, takdis edilir” (2021: 57).

Sevilenin kusursuz olduğu zannından doğan bu yaklaşımda, ondan ayrı olmanın da etkisi vardır. Sevdığı kadın veya erkekle kavuşamayan kişi, yokluğunda onun imgesini kalbinde, zihninde besleyip büyütür. Nitekim Nejat da bu ayrılık süresinde Fikret'in hayaliyle avunurken, ona insanüstülük vasfı yüklemiştir:

“Bütün insanlardan uzak, yalnız hayalinizle yaşamak en büyük tesellim olmuştu. Son ayrılık gününden sonra sizi haklı buluyor, kendimden daha fazla size acıyordum. Siz benim için bütün insanların fevkinde bir mahluk olmuştunuz. Bu büyük aşkın bütün acılarına, hasretlerine katlanarak sizi taklit etmeye çalışıyordum ve büyük bir sabır ve sükûnla ne beklediğimi, ne istediğimi bilmeyerek kararsızlık içinde yaşıyordum” (2021: 73).

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'nde Sait Bey'in Fikret'e duyduğu büyük aşkında da benzeri bir yüceltmeden söz edilebilir. Sait Bey, ellisini geçmiş, yaşlıca bir adamdır. Çiftliğinde sakin bir hayat süren Sait Bey, kendisinden yaklaşık otuz yaş küçük Fikret'le evlenir. Fikret, kutsal varlığıyla ona yeni bir hayat verir:

“Birdenbire gözleri açılarak güneşe kavuşan bir âmanın taşkın sevinciyle her gün seni seyretmeye doyamıyorum. Hayatın ne kadar güzel olduğunu bana sen anlatıyorsun Fikret. Şimdiye kadar geçen hayatım ne kadar kuruymuş!” (2021: 45).

Hassas, solgun bir hâli de olsa, zarif bir kız olan Fikret'i çok beğenen Sait Bey, onun huy güzelliğinden de hoşnuttur. Onun gibi genç bir kadınla evlenmekten memnuniyet duyan Sait Bey, Fikret'i hayatına doğan bir güneş gibi görür:

“O benim hayatıma doğan bir güneştir. Ben onun ışığı ve ve harareti içinde yaşıyorum. Emin ol Mediha, yaşamının ne olduğunu şimdi anlıyorum. Yalnız saadetin bu derecesi beni korkutmaya başlıyor. Bilmem, tuhaf bir his işte!” (2021: 57).

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere, Sait Bey de Fikret'i bir ışık imgesiyle anlatır ve ona kutsiyet atfeder.

Bütün aşkına rağmen Fikret'in kendisini aynı şekilde sevmediğinin de farkında olan Sait Bey'in karısına duyduğu sevgiyi artıran sebeplerden biri de Fikret'in sakladığı ıstırabının ve solgun hâlinin ona esrarlı bir hava katmasıdır. Karısının kırılğan hâli, Sait Bey'in onun etrafında bir pervane gibi dönmesini sağlar. *“Benim her şeyim, saadetim, servetim hep sensin. Seni böyle mustarip görmek benim bütün varlığımı tarumar ediyor”* (2021: 64) dediği Fikret'in hastalığını iyileştirmek, onun yüzünü gülerken görmek için elinden geleni yapar. Fikret'in Nejat'a âşık olduğunu anladığında ise yıkılır. Onunla bir daha konuşmaz ve kendini iletişime kapatır. Bunun sebebi, Fikret'e duyduğu büyük aşktır. Sait Bey, aşkla nefret arasında ince bir çizgi üzerinde yürürken, yücelttiği ve kutsiyet atfettiği kadına dair zihninde oluşan imgenin yerle bir olduğu görülür:

“Sizi kabahatli tutan ben değilim. Siz benim için bütün insanların üstünde, değerli bir vücuttunuz. Siz benim yorgun hayatımın eşsiz baharı olmuştunuz. Yazık ki beni aldattınız. Ve bütün insanlardan nefret ettirdiniz...” (2021, s. 130).

Romanın bir diğer âşık kadını ise Mediha'dır. Nejat'ın karısı ve iki çocuğunun annesi olan Mediha, şen ruhlu bir kadındır. Bu tabiatı sebebiyle Nejat ve Fikret'in aşırı duygulu, içli aşkından farklı bir aşkla bağlıdır kocasına. Fikret'le sohbet ettikleri bir gün ona da bu duygularından bahseder

“Bilseniz ben onu ne kadar severim! Eğer aşk denilen his buysa ben bunu tamamıyla kocama karşı duymuşumdur” (2021, s. 89).

Mediha, kocasına duyduğu hissin aşk olabileceğini düşünür, ama yine de duygularının tahlilinde yetersiz kalır. O, Fikret veya Nejat gibi hassas biri değildir. Bununla birlikte, kocasının kalbini başka bir kadına verdiğini öğrendiğinde, bu gamsız kadın, derin bir ıstırap içine düşer ve kocasına gerçekten büyük bir aşkla bağlı olduğunu fark eder. Mediha'nın kocasına duyduğu aşkın boyutları romanda fazla yer tutmaz. Onun sevgisine değer biçme görevini Fikret ve Nejat üstlenmiş gibidir. Onlar da bu sevginin yeterli olmadığı kanaatinde dirler.

*Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'*nde aşkın başlangıcını bakışlar ve tatlı sözler oluşturur. Mediha'nınki de dâhil olmak üzere, romandaki aşkların yıkıcı bir nitelik kazandığı söylenebilir. Sevilenin yüceltilmesi, seveni büyük ıstıraplara sürüklediği kadar, çekilen ıstırapın zaman zaman zevk edinildiği de görülür. Aşk, seveni de sevileni de kendi kontrolü altına alan büyük bir güç olarak sunulur.

1.2. Aşk ve tabiat

Tabiat, Güzide Sabri'nin romanlarında aşk duygusunun yansıtıcısı olacak şekilde romantik tasvirlerle yer alır. *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'*nde de tabiatın, iki

aşk mümini olarak tasvir edilen Nejat ve Fikret'in mabedine dönüştüğü görülür. Romanda psikolojik etkileriyle birlikte tasvir edilen tabiat, âşıkların ruh dünyasını yansıtırken bir yandan da aşkın gidişatını sembolize eder. Fikret'le Nejat'ın aşkları bahar aylarında başlar.

Fikret, Nejat sayesinde sağlığına kavuşurken, ilk kez aşkı tatmanın neşesi ve zevkini de baharın açan çiçekleriyle birlikte tecrübe eder. O da aşkı sayesinde ümitle dolar ve yüzüne çiçeklerin pembeliği yansır. Suat, ondaki bu değişikliği fark ederek sevinir:

“Hastanın yüzüne renk geliyor, neşesi başlıyor. Sabahleyin bahçenin pembe, sarı, beyaz gülleri arasında ağır ağır dolaşiyor, kahvaltısını mor leylakların gölgeleri altında ediyor, bahar ona yeni bir hayat veriyordu” (2021, s. 21).

Onu, bu bahar çiçekleri arasında seyretmekse Nejat'ın en büyük zevki olur. Fikret'e iyi geleceği için taşındıkları Erenköy'deki köşke ziyarete gelen Nejat, baharın ve ortak zevkleri olan müziğin coşkusuyla dolar. Bunlar, o gün açıklanamamışsa da, yıllar sonra itiraf edilen duygulardır.

Nejat'la Fikret, iki yıl aradan sonra bu kez çiftlikte karşılaştıklarında, yine bir bahar ayıdır ve tabiat bu kez onların aşkının en büyük tanığı olur. Daha önce aşklarını doyusuya yaşayamayan ve ayrılmak zorunda kalan âşıklar, bu kez yine bin bir türlü korku ve heyecanla, ağaçların, çiçeklerin arasında duygularını dile getirirler. Fikret'i tek başına gördüğü bir sabah Nejat, ona yürümeyi teklif eder ve ağaçların arasında duygu yüklü bir gezinti yaparlar:

“Üzeri gül dallarıyla kemer hâline gelmiş yoldan geçiyorduk. Beyaz güller o kadar çok açmış, gül kokusu etrafı o kadar doldurmuştu ki Nejat gayriihtiyari durdu. Burada bir an yalnız bulunmaktan duyduğumuz saadetin bitmek üzere olan dakikalarını damla damla içmek istiyorduk... Hiç ses yok, şu yeşil yuvanın serin gölgelerine rüyalı bir sükûn inmiş, aşkın ezeli hüznü sanki buraya gizlenmişti.” (2021, s. 75).

Aşkı bütün benliklerinde hisseden âşıklar, imkânsızlığı ve çaresizliğin getirdiği güçlüğü aşamazlar. Aralarında aşılamayacak engellerin olduğunu farkında olan Nejat, çıldırmanın eşiğine gelmiştir. Tek istediği, sevdiği kadınla birlikte, bu güzel yerde sonsuza kadar kalmaktır:

“Fikret bizi burada unutsalar, tabiatın bu sonsuz güzelliği içinde terk etseler, hayatın yorgunluklarından uzak... İnsanlardan uzak... Yalnız seninle baş başa yaşasak!” (2021, s. 75).

Burada dalından kopardığı iki beyaz gülü Fikret'e hediye eden Nejat, kurduklarında, gülleri ona geri vermesini ister. Kirlenmemiş ve yüce olduğuna inandığı aşklarının bir nişanesi, çiftlikte geçen heyecan dolu anların bir hatırası olarak bunları saklayacaktır.

Çiftlik, iki âşğın birbirlerine hem bu kadar yakın hem de bu kadar uzak olduğu bir yer olması bakımından yoğun bir duygu değeri taşır. Nejat gelmeden önce bu çiftliğe adeta sığınmış olan Fikret, burada, sessizlik içinde yaşamayı sever. Çiftliğin etrafı ormanlıktır ve türlü yeşilliklerle kaplı bir cennet gibidir. Fikret için bir tür gönüllü sürgün yeri olan bu belde, güzelliğiyle bir teselli kaynağı olur.

“Şafak vakti uyandım. Pencereimin önündeki leylak dalları üzerinde gizlenen yaramaz bir saka kuşu ne güzel ötüyor! Sabahın tatlı renkleri gökten ovalara, tepelere doğru yayılıyor; her yer ümit kadar tatlı, sevda kadar hazin bir güzellik içinde uyanıyor.

Acaba ümitlerim böyle ebediyen karanlık mı kalacak? Onun da tatlı bir sabahı olmayacak mı?” (2021, s. 30)

Yaşlı bir adamla evlenip gençlik emellerini bu çiftlikte gömen ve içine kapanık bir hayat süren Fikret, duygularının yansımaları tabiatta bulur. Vahşi bir güzelliğe sahip olduğunu düşündüğü bu topraklarda kendine özel bir kaçış alanı yaratmıştır. Acı gerçeklerin ağırlığından kurtulmak, kendisini saran ümitsizliği, yalnızlığı bir nebze olsun unutmak için sabahları kocası dahi görmeden, bu gizli köşeye gider ve hayallere dalar:

“Yavaş yavaş yürüyorum. Kuzu sesleri, sabahın sükûneti içinde hazin akisler yapıyordu. Ben bu bahar sabahının çiçekleri arasında yalnızım. İki tarafı sık ağaçlı bir yoldan ufak ufak bir tepeye yürüyorum. Orası hülyalarımın, sonu olmayan dertlerimin yeşil bir mabedi; ben her gün burada oturur, İstanbul tarafından gelen bulutlara bakar, esen rüzgârları kalbime doldururdum. Bu benim tesellim, benim ümidimdir...

Yine İstanbul tarafına bakıyorum; yüksek dağların sisli tepelerinden uzanan nefti gözlü bir hayal, sekiz-dokuz saat kadar uzaktan bana elleriyle selam yolluyor, gözlerimin önünde geçmiş günler canlanıyordu.

Bu yalnızlık, bu sükûnet acılarımı artırıyor, ağlıyor, ağlıyorum... Gözyaşları ruhu boğmaktan kurtarır derler. Ah, bu yaşlar olmayaydı bilmem yaşayabilecek miydim?” (2021, s. 30)

Fikret’in günlüğüne kaydettiği bu satırlarda görüleceği üzere tabiat, onun aşkının bir mabedidir. Dünyevi bir aşkın anlatıldığı bu esere hâkim olan santimentalizme uygun olarak, tabiatın da son derece romantik bir üslupla ele alındığı görülür. Fikret’in, İstanbul’dan uzak, taşrada bir çiftlikte yakaladığı sükûn, Nejat’ın gelmesiyle kaybolur.

Baharın renk renk çiçekleriyle aşkın doğuşuna da kaynaklık ettiği görülürken sonbahar ve kış mevsimleri, romanda ayrılık ve ölüm habercisi olur.

Fikret’le Nejat bir sonbaharda ayrı düşerler. Mevsimin rengi olan sarı, yitirilen ümitleri ve Fikret’in gizli aşk derdiyle günden güne soluşunu temsil eder. Nejat ise

Fikret'ten ayrılmanın üzüntüsü içinde bunalıma girer. Karısından, çocuklarından uzaklaşır.

Fırtınalı bir kış mevsimi ise romandaki hayatların parçalanmasına sahne olur. Gizli aşklarının ortaya çıkmasıyla kocası tarafından çiftlikte yalnızlığa mahkûm edilen Fikret'in hastalığı günden güne artar. Fikret, hayattan muradını alamamış genç bir kadın olarak ölmeyi beklemektedir. Eskisi gibi çiftliğin sessizliğinden de hoşlanmaz. Kocasının onu terk ettiği bu ıssızlıkta yaşadığı bunalımı, günlüğüne göz yaşları içinde kaydeder:

“Bu yalnızlık artık beni boğuyor... Rüzgârın iniltilerinden korkuyorum. Her taraf gamlı bir renkle örtülü! Odanın hüznün verici yalnızlığı içinde ağlıyorum, ağlıyorum...”

Bir defa olsun mesut gününü göremediğim şu hayat acaba ne zaman bitecek? Ne bekliyorum? Kimden atık bir ümidim kaldı?” (2021, s. 125).

Ümitsizlik ve yalnızlık içinde geçirdiği günlerde kopan kar fırtınaları onun acısını artırır. Böyle anlarda hayallerine sığınan Fikret, Nejat'ı ve onunla bahçede geçirdiği güzel anları düşünür:

“Şimdi ellerim şakaklarımda, gözlerim ta ileride, karların örttüğü ince bir yolun sonundaki bu bahçeye dalıyor ve o günün hatırasını yaşıyorum. Ah o güllerle örtülü yeşil yol, ah... Kulaklarıma uzaktan inek sesleri geliyor... Dere aynı ahenkle akıyor... Bu tatlı hayalden sıyrılnca karşımda karlı tepelerin üstünde sislerin uçtuğunu görüyorum... Bu karlı günler geçecek, bahar ve yaz yine gelecek... Fakat ben? Ah, ben öyle istiyorum ki öldüğüm zaman beni o gül bahçesine gömsünler Hayatımda en aziz hatırasını sakladığım o yer benim mezarım olsun...” (2021, s. 128-129)

Baharın çiçekleriyle getirdiği aşka karşılık olarak, kışın bir ölüm soğukluğuyla etrafı beyaz bir karanlığa boğması, Fikret için de sonun habercisi gibidir. Öldükten sonra hayatının en güzel anlarını yaşadığı bahçeye gömülmekle ruhunun acısını dindireceğini düşünür.

Fikret yalnızlık içinde ölümü beklerken, kocası Sait Bey, intiharı andırır bir şekilde can verir. Ava çıkan küskün ve kırgın Sait Bey, atından düşerek feci şekilde can verir. Bunun ardından çiftliğin boğucu atmosferinde daha fazla kalamayan Fikret de İstanbul'a anneannesinin evine döner. O gün de şiddetli bir soğuk ve kar vardır İstanbul'da.

Fikret, karlı bir gecede, Nejat'ın kolları arasında, kan kusarak can verir. Ölüm anı, romanda dehşetli bir şekilde sunulur. Gözleri açık kalan Fikret, morarmış, dudaklarından kan gelmiş ve çenesi sarkmıştır. Dışarıdan gelen sesler de bu anın ürkütücülüğünü artırmaktadır:

“Şiddetli bir fırtına camları salladı. Ta uzaklarda bir baykuş öttü. Karşiki evlerin çalınan piyanonun ahengi bu seslere karıştı. Bu anda sert bir hırıltı hepimizi titretti. Artık zavallı Fikret ölümün soğuk, amansız pençesinin altında son nefesini veriyordu” (2021, s. 141).

Nejat ise gördüğü manzara karşısında şaşkın ve çaresizdir:

“Baktı baktı. Ağlamıyor hatta gülüyor gibiydi. Birdenbire ‘Yalan, yalan!’ diye bağırды. ‘Bu kadın Fikret değil! Siz beni aldattınız... O şimdi تنها dağların arkasındaki çiftliktedir. Ben şimdi ona gidiyorum!’” (2021, s. 142).

O, kutsadığı kadının ölümünü kabullenemez ve aşklarının mabedi olarak gördüğü tabiatın içinde onu bulacağına inanmak ister. Çıldırılmış gibi, koşarak evden çıkar.

Romantik bir duyarlılıkla kaleme alınan romanda, tabiatın duygulara etki eden ve insanları kuşatan yönü ısrarla vurgulanır. Tabiat bir aşk mabedi olduğu kadar, duyguları harekete geçiren bir güç olarak yer alır eserde. Bu bakımdan Edebiyat-ı Cedide anlayışını takip eden marazi bir bakışın tabiat için de söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

1.3. Aşkta rekabet ve kıskançlık

Ölmüş Bir Kadın’ın Evrak-ı Metrukesi’nde aşkın tarafları sadece seven ve sevilen değildir. Bir yasak aşk romanı olan eserde Fikret de Nejat da evlidir. Duygularını bir gizlilik içinde sürdüren iki âşık, bir yandan da birbirlerini ve rakiplerini kıskanırlar.

Nejat’ın eşi Mediha’yla, çiftliğe geldiği zaman tanışan Fikret’in ilk intibaları “orta boylu ve şişman” bu kadının neşeli biri olduğudur. Yemekten sonra bir müddet Mediha’yla sohbet eden Fikret, onun hiç sıkıntı çekmemiş, gamsız bir kadın olduğu hükmüne varır.

“Bu kadının saf, kayıtsız ve şen bir ruhu vardı. Hayat onun için dümdüz bir yoldan başka bir şey değildi. O, bu yolda yorulmadan, ıstırap çekmeden, üzülmeden bugüne kadar yürümüştü. Alnında ince bir hat bile yok. Güzel değil, fakat çirkin de değil. Bir çift ufak göz, tombul ve pembe çehresinde mavi boncuk gibi parlıyor. Başı şişman vücuduna göre küçük, saçları donuk sarı ve kıvrıkcık. Lakırdı söylerken lüzumsuz yere kelimeleri uzatmasa kibar bir kadın tesiri yapmış olacak.” (2021, s. 62).

Mediha’nın kişiliği hakkında düşünürken ister istemez fiziki yapısına da ilgi gösteren Fikret, önce onu pek güzel bulmaz. Ondan her bahsedisinde tombulluğunu dile getirmekten kendini alamaz. Lafları uzatmak gibi hâllerini is onun kabalığına

verir. Fakat gittikçe Mediha'nın da güzel bir kadın olduğunu kendine itiraf etmeye başlar:

“Mediha pek beğenilmeyecek bir kadın değildi. Tombul yanakları, ince kaşları, birbirine yakın mavi gözleri, sarı saçlarıyla ilk bakışta hoş görünüyordu. Fakat Nejat gibi ince ruhlu ve hassas bir erkeği tatmin edecek meziyetlerden mahrumdu” (2021: 77).

Mediha'nın güzel olduğunu kabullenirken kendisiyle de sık sık mukayese eder. Fikret, hasta bir kadındır ve solgun bir çehreye, zayıf bir bünyeye sahiptir. Romanda sıklıkla kendini ayna karşısında inceleyen Fikret, karşılaştığı manzaradan pek hoşnut değildir. Bitkin hâlini aynada görmek onu üzer ve kendisine acımasına sebep olur.

“Rengim sararmış, gözlerimin etrafı siyah bir halkayla çevrilmişti. Aynaya bakınca kendimden korktum. Bir gece içinde bu kadar bitkinlik görülmemiş şeydi...” (2021: 67).

Yine de Nejat'ın varlığı onu heyecanlandırır. Çiftliğe geldiğinden beri tercih ettiği koyu renkli elbiselerin yerine daha özenli kıyafetler giyerek, sevdiği adama kendini beğendirmek ister:

“Hiç mecalim yoktu. Yavaş yavaş kalktım. Elimi yüzümü yıkadım. Saçlarımı taradım. Gardırobu açtım. Renginin uçukluğunu gizleyecek açık renk bir elbise aradım. Bunların içinden bej rengi dradan yapılmış bir rop ayırdım. Bu sabah çok itinalı giyindim. Aynanın karşısında uzun uzun tekrar kendime baktım. Eh biraz düzelmiştim. Ben ne kadar narin ve solgun bir kadındım? Bilmem!” (2021: 67).

Mediha'ya karşı içten içe acıyan Fikret, kendisini onun karşısında suçlu bulsa da, günlüğüne yazdığı satırlarda, dikkatle incelediği bu kadının bulunduğu konumu kıskandığı sezilir. Nejat'la evli olan Mediha'dır, Fikret değil. Onun sağlıklı, güler yüzlü çehresiyle karşılaştırdınca, yaşama sevincini daha yirmili yaşlarının başında kaybeden, kalp hastası Fikret'in solgun yüzü, büyük bir tezat teşkil etmektedir:

“Yarım saat sonra salona geldiği zaman hakikaten hoş bir kadın olmuştu. Yıkanmış, taranmış, arkasına çok zarif, açık pembe bir rop giymişti, ikimiz de piyanonun karşısındaki büyük aynanın önünde oturmuştuk. Gözüm oraya ilişti, tuhaf bir hissin altında onu ve kendimi seyrediyordum. Biri bir bahar kader renkli, acı duymamış, solmamış! Öbürü daha 22 yaşında ümitleri kırılmış, hayata küsmüş, dertli bir kadın! Bir sonbahar çiçeği gibi renksiz, kokusuz ve solmaya hazır!” (2021, s. 77).

Bu mukayese Fikret'in canını yaksa da o, Mediha'ya karşı bir ruh üstünlüğü olduğu düşüncesindedir ve kıskançlık duygusunu bastırmaya çalışır. Mediha, şüphesiz kocasını çok sever ve ona iki çocuk vermiştir. Buna karşılık Nejat'ı yeteri derecede anlayacak bir inceliğe sahip değildir:

“Kocasını çok severdi. Yalnız onun hislerine, gizli emellerine karşı derin bir uykunun ağırlığı içinde gözleri kapalı bulunuyordu. Hiçbir vakit kalbine, ruhuna girememiş ancak hayatta ona bir yoldaş olmuş, işte o kadar...” (2021: 77).

Onun kısa sürede vermiş olduğu bu hükmü, daha sonra Nejat da benzeri ifadelerle destekleyecektir. Fikret, Nejat'la aralarındaki ruh birliğinin farkındadır. Bunu Mediha'da görememek Nejat'a acımasına sebep olur. Fikret, salonda piyano çaldığı sırada Mediha'nın ondan türkü istemesini “tabiatsızlık” olarak yorumlarken, sohbet sırasında yaptığı patavatsızlıkları da cahillik ve kabalık olarak görür. Böyle bir kadının Nejat'ı mutlu edemeyeceğini düşünür.

Kocasının peşinde çok kadın olduğunu söyleyen Mediha'nın yanında acz içinde kalan Fikret, bir yandan da Nejat'ı reddetmekle sergilediği feragati ve fedakârlığı günlüğünün sayfalarına işlerken yaralanan benliğini tamir etmeye çalışır. Bu şekilde vicdanını temiz tutup, Mediha'ya karşı içine düştüğü durumu telafi etmek, kendini en azından bu bakımdan üstün görmek ister:

“Şu hasta kadın; kocasını ona terk etmiş, feragatin hakiki kahramanı olarak bu tenha yerlere çekilmişti. O bilmiyordu ki ufak bir zaafım, tek bir sözümle bütün saadeti altüst olacaktı. Fakat o bunları nereden bilecekti?

Varsın bilmesin, onun da hakkı var!” (2021: 91).

Aşkın diğer tarafında yer alan Nejat da, Fikret'i kocası Sait Bey'den kıskanır. Taparcasına sevdiği kadının başka bir erkek tarafından aynı hislerle sevilmesi Nejat'ı deliye döndürür:

“Sizi çiftlikte birdenbire ilk gördüğüm dakika çıldırmadığıma hâlâ hayret ediyorum. Sizi orada, evli bir kadın mevkisinde bulduğum zaman beş-on dakika gözlerime inanamadım. Hem de bize akraba mevkisinde

...Karımla ve çocuklarımla meşgul olurken sizin neler çektiğinizi, ne derin ıstıraplar içinde ezildiğinizi görüyor, yüreğim parçalanıyor, ayaklarıma kapanarak ağlamak ihtiyacıyla yanıyordum. Bunlar arasında sizi kocanızdan kıskandığım zamanlar da oluyordu!” (2021: 98).

Fikret, Nejat'ın onu yaşlı kocasından bu kadar çok kıskandığını görünce hayret eder ve Sait Bey'e sadece büyük bir saygı duyduğunu söyler. Fakat Nejat, sevdiği kadına başka bir erkeğin sahip olduğunu gördüğü andan itibaren derin bir buhrana sürüklenir:

“Artık siz ne dersiniz deyin... Bugün onun nail olduğu saadete gıpta ediyorum dersem azdır, hatta kıskanıyorum bile... Söleyiniz ben size hep böyle uzak, böyle hasret mi yaşayacağım?” (2021: 98-99).

Kendisine sabrı tavsiye eden Fikret kadar iradeli olamayan Nejat, onsuz öleceğini söylese de Fikret, zaafa kapılmaz. Ondan bir kez gözlerini öpmek için izin isteyen Nejat'a Fikret, ancak öleceği zaman bu izni vereceğini söyler. Bu sözler, iki âşığı hıçkırıklara boğar.

Gerek Nejat'ın Fikret'in evliliğine, gerekse Fikret'in Nejat'ın evliliğine bakışlarında sahip olma içgüdüsünün yattığı görülür. Aşka âşık olan ve ıstıraplar içinde dert çeken iki kahramanın gizliden gizliye sahip olma arzusu taşıdıklarını gösteren bir durumdur bu. Mesela Fikret, kendisinin sırrını ortaya çıkaran ve öfkeyle hayatını alt üst eden Mediha'nın yapacaklarını ona çok görmez: *“Çünkü Nejat onun meşru mahdır”* (2021: 117).

Romanda Sait Bey'in aşkında da zaman zaman kıskançlıklara rastlanır. Aşkının karşılıksız olduğunu bilen yaşlı adam, Fikret'in, yeni doğan kızlarına gösterdiği sevgiyi ve ilgiyi kıskanır. Kendisine her zaman nezaketle davranırsa da Fikret, asla Sait Bey'e aşkla bakmayacaktır:

“Sait Bey, çocuğumla meşgul olduğumdan şikâyet ediyor. Gözlerinde sitemli bakışlar, dudaklarında küskün tebessümler var. Beni minimini 'Nedret'çiğimden kıskanıyor ve bir genç gibi benden aşk bekliyor...” (2021, s. 49).

Sait Bey, evliliğinde mutluluğu bulamadığını anladığı Fikret'in Nedret'e gösterdiği coşkun sevgiden buruk bir haz alır:

“Onu [Nedret'i kast ederek] ben de çok seviyorum. Hem iki türlü muhabbetle; biri sana benzediği için, öbürü de seni mahzun yaşatan bir derdin deva vericisi olduğu için. Bu muhakkak ki izdivaç hayatında bulamadığın saadete şimdi kavuştun. Bu da beni şüphesiz ki yine memnun eder” (2021, s. 51).

Bu durumda Fikret hem kendisinin hem de Sait Bey'in acınacak hâlde olduğunu düşünür.

Kıskançlık, aşkla birlikte insan hayatını yönlendiren bir duygudur. Bunun marazi bir hâl alması ise hem seveni hem de sevileni zor duruma düşürür. Romanda da

kıskançlığın, aşkın taraflarınca yoğun bir şekilde hissedildiği, bu duyguya bazen sahiplenme arzusunun da karıştığı görülür.

4. Aşkın sonu: ayrılık ve ölüm

*Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi'*nde esas tema yasak aşktır. Kalp hastası olan Fikret'in, evli olduğunu bile bile, doktoru Nejat'a âşık olması, olayları trajik bir sona doğru yönlendirir.

Aslında Fikret, akli başında, ağır başlı bir kız olarak tasvir edilir. Buna karşılık Nejat daha hayalci, hülyalı bir adamdır. Fikret, tehlikeyi sezindiği hâlde, kendisini onun çekiminden kurtaramamıştır. Nejat ise evli bir adam olmasına rağmen, bunu dert ediyor gibi gözükmez. Nejat, gerçek aşkı kendisine tattıran bu narin kızla yaşayacağı mutluluğu düşünerek her bedeli ödemeye razıdır. Karısı ve çocuklarına borçlu olduğu düşünülen sorumlulukları, kısa süreli bir hayatta vazgeçilmeyecek şeyler değildir. Bunu daha sonra çiftlikteki konuşmalarında da açıkça söyler:

"Sensiz kaldıktan sonra... Doğrusu şu üç günlük hayata değmeyen bu fedakârlık bana ağır geliyor" (2021: 73).

Fikret'in son ziyaretinde, ona evlenmeyi teklif eder. Bu aşamadan sonra bir aşk ve irade mücadelesine şahit olunur. Fikret, bir yuva yıkmanın büyük bir günah olacağını ve mutluluğunu başkalarının yıkılan hayalleri üzerine kuramayacağını bildiği için evlilik teklifini reddeder:

"Ne yapabiliyordum? Reddettim. Gözlerimin önüne karısı ve çocukları geldi. Vicdanımın sesi bana aşkımla ellerimle derin bir mezara gömdürüyor. Başka bir şey yapamazdım. Müthiş bir buhran içindeyim. Bilmiyorum, belki iyi, belki fena yaptım. Fakat vicdanımın sesi hiçbir zaman kulaklarımdan eksik olmadı" (2021, s. 27).

Bu kararın ölüm fermanı demek olduğunu düşünen Fikret, Nejat'ı gözyaşları içinde ardında bırakarak muayenehaneden ayrılır. Henüz çok genç bir kız olan Fikret'in kalp yarası çok derindir, ruh asaletiyle verdiği kararın zorluğunu ve çekmek zorunda olduğu acıları bilen tek kişi ise teyzekızı Suat'tır:

"Fikret yarasını, en tehlikeli ve en nazik yerinden almıştı. Bu kalbi ve ciğeri yaralı bahtsız kıızı teselli edebilmenin imkânı yoktu... Dışarda içli bir sonbahar yağmuru yağıyor, serin ve hafif bir rüzgâr yaprakları sararmış dalları sallıyordu" (2021, s. 28).

Bir sonbahar günü, bir daha Nejat'la karşılaşmayı göze alamadığı için, çok sevdiği anneannesini ve Suat'ı terk eden Fikret, Anadolu'ya, babasının yanına gider. Aradan geçen altı ay içinde, aşk acısını unutamayan Fikret'in kalp rahatsızlığı da nükseder. Bütün gençliğine rağmen Fikret'in Nejat'a duyduğu aşkı unutamayışında ve kendisi

için ölümün en iyi son olacağını düşünmesinde hassas ve melankolik kişiliğinin payı büyüktür.

Fikret gibi hassas ve melankoliye yatkın bir bünyeye sahip olan Nejat da Fikret'i kaybettiği andan itibaren psikolojik sorunlar yaşamaya başlar. Eskiden neşeli bir adam olmasına rağmen dalgınlaşır ve Fikret'le tekrar karşılaşacakları zamana dek, suskunluğa gömülür. Mediha, çiftliğe geldiklerinde, geçen iki yılda Nejat'ın ne duruma geldiğini anlatır. Nejat'ın dalgın tavırları, sitemli bakışları iki âşığın daha çok acı çekmesine sebep olur. Bu karşılaşma, sevgilisinin hayaliyle avunmaya çalışan Nejat'ın kalan iradesini de kırar:

“Keşke sizi bu defa görmeseydim. Çünkü yavaş yavaş kendimi ümitsizliğe, mahrumiyete alıştıırıyordum. Hiçbir şey hissetmiyor, yaşamaktan bir zevk almıyordum. Bütün insanlardan uzak, yalnız hayalinizle yaşamak en büyük tesellim olmuştu. Son ayrılık gününden sonra sizi haklı buluyor, kendimden daha fazla size acıyordum. Siz benim için bütün insanların fevkinde bir mahlûk olmuştunuz. Bu büyük aşkın bütün acılarına, hasretlerine katlanarak sizi taklit etmeye çalışıyordum ve büyük bir sabır ve sükûnla ne beklediğimi, ne istediğimi bilmeyerek kararsızlık içinde yaşıyordum” (2021, s. 73).

Bundan sonra Nejat'ın ısrarlı görüşme ve konuşma isteği, artık Fikret'ten ayrı yaşayamayacağını söylemesi, durumu içinden çıkılmaz bir hâle götürür. Fikret'in her satırında kendisine acıdığı, zavallı ve hasta bir kadın olarak kaleme aldığı günlük, aşkının büyüklüğü karşısında onun nasıl ezildiğini gösterir. Vicdanının sesini dinleyerek verdiği kararın doğru olduğunu düşünen Fikret, ne Mediha'ya ne de Sait Bey'e ihanet etmeyeceğini yazar defterine. Kendini kurban ederek erdemin ve iyiliğin yüceliğini benliğinde duymak ister: *“Bunların içinde feda edilmesi lazım bir insan varsa o da benim!” (2021, s. 66).*

Aşkını kalbinden söküp atmak niyetiyle ve bir gün kızının dahi kendisine lanet okuyacağından korkarak “aşk denilen bu zehirli yılanı” kalbinden çıkarmaya çalışır. Nejat karşısında gösterdiği bütün iradeye rağmen kalbine söz geçiremeyen Fikret için aşkın acısını çekmek bile bir zevk verir:

“Derin bir teessürle gözlerim ona dalmıştı. Nejat'ı evli bir erkek olduğunu bildiğim hâlde niçin sevmiş, hâlâ da ne ümitle seviyordum? O benim değil, hiçbir vakit de olamayacaktır. Bununla beraber şimdi onu her zamandan daha ziyade seviyorum. Hep onun sesini işitmek, sözlerini dinlemek, yeşil gözlerini görmek istiyorum” (2021, s. 73)

Kavuşmak imkânının tamamen ortadan kalkması, Fikret'i de Nejat'ı da derin acılara sürüklerken müzik, onların arasındaki gizli bir dil olur. İki âşık da hüseyni makamını sevdiklerini öğrenirler. Bu ise onların arzularını birleştiren ezeli bir duygunun, aşkın en güçlü işaretidir. Fikret, Nejat için piyanoda *“Bilmem ki safe, neşe*

bu ömrün neresinde/Şad olsa gönül bari biraz son nefesinde” şarkısını çalarken, Nejat da dalgın bir şekilde onu dinler:

“Bu parça mihnetli hayatımın, zavallı aşkımin hazin bir ifadesi, ruhumun son temennisiydi. İstiyordum ki ölürken de onu yanımda göreyim. Bu benim son arzum, son emelim, son saadetim olacaktı...” (2021, s. 79).

İntihar ederek çileli hayatına son vermek isteyen Fikret’i, ayakta tutan tek güç Nedret’in varlığıdır. Fikret, kızı Nedret için hayata tutunmaya çalışır ama ölümün kendisine yakın olduğunun farkındadır. Aşkının kendisini bir felakete sürükleyeceğinden emindir.

Nejat’ı tekrar gördüğünde aşk ateşinin şiddeti ve acısı artan Fikret, başta Mediha olmak üzere, çevredeki insanların kendisini mutlu zannetmesiyle içten içe alay eder. Hava değişikliği için Büyükada’ya geldiklerinde kendisine gösterilen ilgi ve merakı da yine bu bakışla değerlendirir:

“Kim bilir beni uzaktan görenler ne kadar mesut zannederler. Elimde büyük bir servet, bütün arzularıma tabi bir koca! Biraz yaşlı olması bir kusur değil. Her şey emrime hazır... Fakat içimde kanları sızan yarayı kimse görmüyor...”

Senelerden beri boş kalan köşkün tamiri üzerine benim buraya gelişimin komşularda merak uyandırdığını işittiğim zaman güldüm. Çiftlikten getirdiğimiz bir çift yağız ata aldığımız güzel bir arabaya binerek tura çıktığım gün, adaya gelen bu genç kadının kim olduğunu soranlar çok oluyordu. Kim tahmin ederdi ki ben, sessiz ve şikâyetsiz kendi derdiyle kavrulan bir zavallıyım?” (2021: 94).

Nejat, Büyükada’da da Fikret’i görmeye gelir ve aşkı için yalvarır. Yine “vazife” cevabını veren Fikret de Nejat gibi azap içindedir. Nejat’ın hayaline sığınan Fikret, bedenen kocasının yanında olsa da kalbi ve zihniyle başka yerdedir:

“Şu anda başımın içinde ne hülyalar, ne emeller dolaşiyor, ‘Şimdi o yanımda olsa’ diye düşünüyorum. Her türlü vicdani kayıtlardan ve bizi birbirimizden ayıran sebeplerden uzak olarak; şurada ayın henüz sokulamadığı sahilin karanlık, kuytu bir köşesine çekilerek, rüzgârın okşadığı çamların iniltisini dinleseydik... Ben ona bütün çektiklerimi, kalbimin gizli bir köşesinde kalmış, henüz söylenmemiş dertlerimi, acılarımız dökseydim. Sonra bir sandal, denizin nihayetsiz boşluğu içinde bizi uzaklara, hiçbir felaketin, hiçbir elin uzanamayacağı bir diyara götürüp bıraksaydı! Şimdi bütün bu tatlı hülyalardan hayata ve hakikate dönecek olursak ne kadar acı! Ne kadar acı Allahım!” (2021: 109).

Edebiyat-ı Cedide hayalciliğiyle benzerlikleri bulunan bu bölümde görüldüğü gibi akli başında bir kadın olarak sunulan Fikret’in vicdanını temiz çıkarmak için verdiği ayrılık kararından, aslında içten içe pişmanlık duyduğu ve Nejat’a kavuşmak istediği anlaşılır.

Nejat'ın aşk acısıyla tifoya tutulması, olayların seyrini hızlandırır ve gerçekler, onun Fikret'i sayıklamasıyla ortaya çıkar. Bundan sonra hem Fikret'in hem Nejat'ın yuvası dağılır. İki âşık kavuşamadığı gibi, başka insanların da mahvına sebep olurlar. Aşklarının temiz kalması için mücadele veren Fikret, yine de ayıplayıcı bakışlardan kurtulamaz. Ölmeden önce kızı Nedret'e hitaben yazdığı mektupta suçluluk duygusundan kurtulup kendini aklamak ister gibidir:

“Emin ol ki annen bütün günahlara karşı masum kalmış bir kadındır. Fakat görüyorsun ki bu hâl affa sebep olmuyor. İnsan daima ayıplayıcı bakışların altında bir mücrim gibi alçalmaya mahkûm bulunuyor.

Kızım! Evli bir kadın için aşk en büyük cürümdür. Ne kadar yüksek emellerle ne derece hüsnüniyetle beslenirse beslensin, maddi ve manevi cezası pek ağırdır, kocanın hakkını mahvetmek demektir. Bunda benim en büyük günahım, evlenişim olmuştur. Ben yalnız yaşamalıydım. Fakat hayatım ve mukadderatımla alakadar olanların emirleri dışında hareket etmeye kadir değildim” (2021, s. 126-127)

Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere, evli olduğu hâlde Nejat'ı kalbinden çıkaramayan Fikret, kendini kabahatli saymaktadır. Bununla birlikte dönemin toplumsal yapısı gereği kendi görüşü alınmadan verilmiş kararlara boyun eğmek zorunda kaldığını da söyler. Fikret'in bu sözleri, kadının toplum içinde bir birey olarak ne kadar değer gördüğünü ve bireyleşme, özgürleşme aşamalarında ne sancılar çekildiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Görücü usulü yaptığı evlilikte Fikret'in söz hakkı yoktur ve hatta evleneceği adamın kim olduğundan bile haberdar değildir. Babası, gereken her şeyi onun namına düşündüğünü ve iyi bir kararla onu Sait Bey'le evlendireceğini söyler. Kızı itiraz etmeye kalksa da onu dinlemez. Fikret, aşk acısı çekerken, yaşlı bir adamla da evlenerek gençliğini ve hayatını taşrada bir çiftliğe gömer.

Aşk romanlarının yapısına uygun olarak, büyük bir tesadüfle kocası Sait Bey'in Nejat'ın akrabası olduğunu anlayan Fikret'in elinden gelebilecek bir şey yoktur. Nejat'la çiftlikte karşılaştıkları andan itibaren birbirlerini tanıdıklarını saklamaları, felaketli olaylar zincirinin de başlangıcı olur. Yalanları ortaya çıktıktan sonra, Mediha kıskançlıktan deliye döner, dayısını kışkırtarak Fikret'i pişman etmeye karar verir. İhanete uğradığını düşünen Sait Bey, av bahanesiyle ölüme gider. Fikret ise Nejat'ın kollarında son nefesini verir. Bu ebedi ayrılık anı, Fikret'in Nejat'ı korkusuzca sevdiği yegâne andır:

“ Nejat... Niçin ağlıyorsun?’ dedi. ‘Ben şimdi bütün... çektiklerimi unuttum... Hiçbir vakit... seni, şimdiki kadar... korkusuz sevdiğimi... hatırlamıyorum. Şimdi öyle mesudum ki...’ ” (2021, s. 140).

Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi, kızına günlüğünü ve bir mektubunu bırakan Fikret'in, dünyada sahip olamadığı mutluluğun pişmanlığını, ayrılık acısını dindiren ve onu ebedi huzura kavuşturan hazin ölümüyle son bulur. Yapılan

fedakârlıklar, sadece acıyı büyütmüş ve aşkın bütün taraflarını derin bir mutsuzluğu sürüklemiştir.

Sonuç

Edebiyat tarihlerinde kendilerine pek saygın bir yer verilmese de popüler aşk romanı yazarları, eserlerinin yeniden yayımlanması sebebiyle okurla buluşma imkânı yakalamaktadır. Bu yazarlardan biri olan Güzide Sabri, yirminci yüzyılın başında edebiyat dünyasına adım atar ve kırk yılı aşkın süren yazı hayatı boyunca onu şöhrete taşıyan aşk romanları ve hikâyeleri kaleme alır. Popüler roman türünde yazdığı eserler, kendisini özellikle genç kızlara sevdirenken, edebiyat tarihçileri tarafından, piyasaya hitap etmek, edebi kaygı gütmemek, klişe olmak, aşırı duygusallık göstermek ve marazi bir hissiliği takip etmek gibi özellikler bakımından eleştirilir.

Güzide Sabri'nin edebi kişiliğinde Edebiyat-ı Cedide anlayışından gelen etkiler bulunmaktadır. Aşka ve tabiata yaklaşımı, aşırı duygusallığı tercih edişi gibi özellikler, bunlar arasındadır. Yazarın aşk romanlarının şablonuna uygun bir şekilde kurguladığı eserlerinde başkişi bir kadındır. Bir erkekle tanışıp görüşmeleri, birbirine âşık olmaları, araya giren engellerle mücadele etmeleri ev nihayet kavuşmaları veya tamamen ayrılmalarıyla neticelenen maceralara sürüklenen bu başkişiler, yaşadıklarını ya kendileri anlatır veya olayların tanığı olan çok yakın biri bu görevi üstlenir. Bu romanlarda kişiler son derece hassas, ince ruhludur. Melankoliye eğilimlidirler. Bu da onları, aşkın gücü karşısında oldukça zayıf bırakır. Yazarın kendi hayatıyla da koşutluk kurulabilecek bu eserlerde kahramanların verem, tifo veya kalp hastalıkları geçirdiği görülür. Bu hastalık edebiyatı da yine santimentalist tavrın bir yansımasıdır.

Yazarın ilk baskısı 1905'te yapılan *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* adlı romanı, yukarıda sözü edilen kurgusal özellikleri bünyesinde barındırır. Bu bakımdan popüler bir aşk romanı olduğu anlaşılan eserin başkişisi, Fikret isimli bir genç kızdır. Olaylar hem Fikret'in teyzekızı Suat tarafından hem de daha fazla olarak, Fikret'in kendi ağzından aktarılır. Aşkın merkezde yer aldığı bu romanda Fikret, evli bir adam olan Doktor Nejat'a duyduğu aşkla sınanır. Bütün roman, bu aşkın sebep olduğu olaylar ve bunların özellikle Fikret üzerindeki psikolojik etkisinin tahlili üzerine kurulur.

Hassasiyetlerin marazi bir hâl aldığı eserlerde aşk, nefret, kıskançlık gibi duygular yoğun bir şekilde yaşanır. Seven ve sevilen arasındaki ilişkide başlangıçta sözler yerine bakışların egemen olduğu görülür. Aşk, genel olarak gizli bir şekilde yaşanır. Bunda söz konusu edilen aşkın yasak olmasının da payı vardır.

Aşkın tarafları, sırlarını saklamaya ve aşklarını temiz tutmaya çalışırlar. Birbirinden ayrı kalmak, aşkı özgürce ifade edememek âşıklarda bir tür yüceltme eğilimi doğurur. Kadın da, erkek de hem aşklarına hem de birbirlerine kutsiyet atfederler. Roman boyunca aşkın etkisi altına giren kişiler, kendilerinden

beklenmeyecek şeyler yapabilirler. Bir irade ve zaaf savaşı söz konusu olduğunda, kadınların daha güçlü ve anlayışlı oldukları, erkeklerinse gereğinden fazla heyecan ve ısrar gösterdikleri anlaşılır. Aşk duygusu, kadındaki vazife şuurunu, bütün gücüne rağmen yenemezken, erkek, meseleye daha pratik bir bakış açısıyla yaklaşır. Bu bakımdan Nejat'ın dünyevi isteğini reddeden Fikret'in, bazen pişmanlık hissetse de, konumunu korumayı düşündüğü ve başka insanların mutluluğunu yıkmak istemediği anlaşılır. Bunda şüphesiz etraftan gelecek tepkilerden çekinme de söz konusudur.

Romanda aşkın safhaları, bazen uzun aralıklar da verilse, Fikret tarafından nakledilir. Fikret, yazdıklarıyla kendi duygusal ve fiziksel durumunu ortaya koyarken devrin kadınlar üzerindeki baskısını da okuruna iletir. Erkekler tarafından kaderi çizilen bir kadın olarak Fikret, kendi kararlarını almaktan men edilmiş ve büyük bir felakete sürüklenmesine göz yumulmuştur. O ise, bu duruma karşı koyacak bir konumda değildir. Hakkında alınan kararları, sonunun iyi olmayacağını bildiği hâlde, kabullenmek zorunda kalır. Bu bakımdan eserde, kaderine teslim olmuş bir kadın portresi çizildiğini söylemek de mümkündür.

Kadının henüz bireyleşemediği bir dönemde kaleme alınan *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi*, seven ve kavuşamayan âşıkların hikâyesini anlatması bakımından geleneksel özellikler taşır. Yayımlandığı dönemden itibaren çok sayıda baskısı yapılan eser, kurgusu ve dile getirdiği duygu değerleriyle olduğu kadar, kendisinden sonra yazılacak aşk romanlarının yolunu açması bakımından da dikkate değer bir romandır.

Kaynaklar

- Aktaş, Ş. (2013). *Anlatma esasına bağlı edebî metinlerin tahlili-teori ve uygulama*. Kurgan Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk edebiyatı tarihi II*. Milli Eğitim Basımevi.
- Bekiroğlu, N. (1992a). Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca: Edebiyatımızda Güzide Sabri İmajı 1. *Dergâh*, 24, 8-10.
- _____ (1992b). Solgun Bir Gül Oluyor Dokununca: Edebiyatımızda Güzide Sabri İmajı 2. *Dergâh*, 26, 15-16.
- Çelik, S. ve Dilek Y. (2007), Popüler roman. *Türk edebiyatı tarihi*. (Talat Sait Halman vd. ed.) 3. 365-398. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Doğan, A. (1993). *Güzide Sabri Aygün*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- _____ (2020, 19 Aralık). *Güzide Sabri Aygün*. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/aygun-guzide-sabri>.
- Ercilasun, B. (2013). Türk edebiyatında popülerlik kavramı ve başlıca eserler. *Edebiyat tarihi ve tenkit*. Dergâh Yayınları.
- Güzide S. (2021). *Ölmüş bir kadının evrak-ı metrukesi*. Necati Tonga (haz.). Can Yayınları.
- Karaca, Ş. (2004). *Güzide Sabri Aygün-hayati, sanatı ve Türk edebiyatındaki yeri üzerine bir inceleme-araştırma*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Mutluay, R. (1976). *50 Yılın Türk edebiyatı* (3. Baskı). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Üyepazarcı, E. (2019). *Unutulanlar, hiç bilinmeyenler ve bilinmek istemeyenler*. Oğlak Yayınları.